

İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Cilt: 6, Sayı: 1, 2017
Sayfa: 204-212

Received/Geliş: Accepted/Kabul:
[12-02-2017] – [14-03-2017]

Husserl'in Fenomenolojisinde Sembolik Etkileşimciliğin Kökenleri ve Din

Ahmet ÖZALP

Yrd. Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Ü., Edebiyat Fakültesi
Asst.Prof. Karamanoglu Mehmetbey Univ. Faculty of Letter
ozalpahmet@kmu.edu.tr

Recep ERGEN

Yüksek Lisans Öğr., Karamanoğlu Mehmetbey Ü. Edebiyat Fakültesi
Graduate student Karamanoglu Mehmetbey Univ. Faculty of Letter
recergen@gmail.com

Öz

İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana bireyler sürekli olarak yaşadığı dünyayı sorgulama ve anlamlandırma çabası içerisinde bulunmuşlardır. Toplumların ve bireylerin farklı anlam dünyalarının bulunması, bir nesneyi anlamlandırıp kavrarırken bu nesnenin farklı biçimlerde tanımlanmasına da yol açmıştır. Fenomenoloji, tamda bu noktada ki özne-birey ve farklı anlam dünyaları üzerine gelişmiş bir felsefi düşünüş biçimi olarak ön plana çıkmıştır. Schutz, Weber'in anlamacı sosyolojisinden etkilenip, bunu Husserl'in fenomenolojik düşünme yöntemiyle harmanlayarak, sosyal bilimlerde insanların gündelik hayatını anlamlandırmada hangi yolları izlediğini araştırmada kullanılabilecek sosyolojik bir yöntem olarak fenomenolojiyi sosyolojik alana ve dolayısı ile de din araştırmalarına açmıştır. Bu çalışmanın amacını, Husserl'in fenomenolojisinden Schutz'a kadar geçen düşünce sürecinde ilk olarak Husserl'in fenomenolojisine vurgu yapılması, bu sürecin hem sembolik etkileşimciliğe hem de din sosyolojisine yöntem kapsamında eleştirel katkısının incelenmesi oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fenomenoloji, Husserl, Sembolik Etkileşim, Sosyolojik Fenomenoloji, Gündelik Hayat

The Origins of Symbolic Interaction and Religion in Husserl's Phenomenology

Abstract

Since the beginning of the history of humanity, people have constantly struggled with imagination. Societies and individuals have different perceptions of the world, which leads them to describe objects different ways while grasping and making sense of them. Phenomenology has emerged as a form of philosophical thought that has developed based subject-individual and different perceptions of the world.. Schutz, influenced by Weber's interpretative sociology and blending it with Husserl's phenomenological thinking, has opened phenomenology to the field of sociology and hence to religious studies as a sociological method that can be used in social sciences to investigate the ways people use in perceiving their daily lives. The purpose of this study is to firstly emphasize Husserl's phenomenology in the thought process from Husserl's phenomenology to Schutz, to examine the critical contribution of this process to both symbolic interaction and the sociology of religion.

Keywords: Phenomenology, Husserl, Symbolic Interaction, Sociological Phenomenology, Daily Life

1. Giriş

İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana, insan, çevresini sürekli sorgulama ve anlamlandırma çabası içerisinde hayatını devam ettirmiştir. Karşılaştığı değişim ve dönüşümleri anlamlandırırken gerek yaşantısından gerekse çevresi tarafından oluşturulmuş anlam kalıplarını kullanmıştır. Doğal afetler, kazalar veya rastlantısal olarak ortaya çıkan olguları anlam dünyaları içerisinde kavramsallaştırarak, paylaşılabilir bir niteliğe dönüştürmüştür. Gündelik yaşamını her daim yeniden inşa eden ve sembolik bir iletişim içinde olan insan, toplumsallaşma sürecinde anlam dünyalarını başkalarıyla paylaşmış ve bütünsellik sağlamıştır.

Bilginin üretim sürecinin nasıl geliştiği, nasıl bir aktarım sürecinden geçtiği ya da bilginin insan zihninde mi yoksa yaşadığımız dünya da mı var olduğu konusu, birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Bu tartışmalara ayrıca daha sonra benliğin sosyal boyutları ve bireysel boyutlarının değerlendirilerek öze inilmeye çalışılması da eklenmiştir (Mead, 1934). Bu tartışmalarda bazı düşünürler bilginin ve benliğin sonradan kazanılan bir nitelikte olduğunu ifade ederken, diğer ekip ise buna zıt olarak bilginin doğuştan gelen bir nitelikte olduğunu vurgulamıştır. Bu felsefi tartışmalar bilgi ve varlık konusunda fikirlerin ortaya çıkışına da yardımcı olmuştur. Fenomenoloji de temelde bilginin varoluşu ve anlamlandırılma sürecini anlamaya çalışarak, anlam dünyasının nasıl aktarıldığına duyu ve nesne ilişkisi içerisinde açıklama getirmeyi amaçlamıştır. İnsan eylemlerini anlama çabalarında, pozitivist düşünce etrafında gelişen, insan eylemlerini tıpkı doğa bilimlerinde uygulanan yöntemle açıklanabileceği düşüncesi uzun süre sosyal bilimlerde kabul görmüştür. Fakat insanın öznel bir varlık olarak kabulü ve eylemlerinde bağımsız olduğu görüşü yeni bir düşünce dalgasını beraberinde getirmiştir. Bu düşünce dalgası 1970'lere kadar sıklıkla devam etmiş, sonralarında çağdaş sosyoloji teorileri ile yerini yapılaşma, yapısal Marksizm vs gibi daha güncel ve sosyal hareketlere vurgu yapan, toplumu bu bağlamda anlamlandırmaya çalışan bir sosyoloji anlayışına evrilmiştir. Dini çalışmalar içinde bu çalışma yönü daha çok dini gruplar, dini yaşantının sosyal boyutları ve dini kimlik fenomenoloji konularına kaymıştır (Dhavamony ve Aydın, 2004: 173).

Fenomenolojinin kurucusu Husserl'in en bilindik çağrısı "*yeniden şeylere dönelim*" çağrısıdır (Bottomore ve Nispet, 2006: 708). Felsefe'de "*yeniden şeylere dönelim*" söylemiyle, kavramların zihin süreci ve oluşumuna yönelik bir yöntemle yeniden anlaşılmasına çalışılmasını vurgulayan fenomenoloji, sorgulama düşüncesini felsefi alana ve sosyolojik ortama yeniden sokarak tekrar araştırma sahasında yer edinmeye başlamıştır. Schutz da bu sorgulama fikrinden hareketle fenomenolojik yöntemin sosyolojiye uygulanabilirliğini dile getirerek fenomenolojik sosyolojinin öncüsü olmuştur. Sosyolojinin çalışma sahasına gündelik hayatın ve gündelik

hayatta sürekli yeniden inşa sürecinden geçen bilgilerimizin, paylaşımlarımızın sosyalleşme sürecinde nasıl oluştuğunun bilinç ekseninde tartışılmasını bilginin ne olduğunu anlamadaki temel hareket noktası olarak belirlemiştir. Temel amaç olarak fenomenolojik sosyoloji; gündelik kavramlarımızın oluşumunu ve toplumsalda kabul edilip paylaşılan bilgileri anlamaya çalışma çabası içerisindedir. Din gündelik yaşamda hem bireyleri hem de grupları hayatı anlamlandırmada bir araç olarak bireye gündelik yaşamın oluşturduğu sorunlar karşısında ve ölüm korkusu gibi nedenlerden dolayı fenomenolojik alana katkı sağlamaktadır (Sarıkçıoğlu, 2002).

Diğer açılardan bakıldığında sembolik etkileşimciliğin fenomenolojik altyapısına ilişkin görüş, bir bakıma Weberyen ve Husserl'in yaklaşımlarının bir sentezi gibidir. Bu açıdan yaklaşım yukarıdaki yazarların kabullerinin karşılaştırmalı olarak bir analizidir. Bununla birlikte sembolik etkileşimci yaklaşımın anlamacı yöntem içinde Husserl'den farklılaşan ve fenomenolojiden uzaklaşan yönlerinin olduğunu da vurgulamak gerekmektedir. Aslında sosyoloji, sosyal olay ve olguları kavramsallaştıran ve onları nitel ve nicel araştırma yöntemleri ile tekrar ve tekrar sınavan bir bilimdir. Bu yöntemler elbetteki, bireyin toplumsal yaşamı anlamlandırması açısından yararlar sağlamaktadır bu açıdan da önceden tahmin yürütmesine de imkân verir. Bu anlamda sembolik etkileşimcilik ve fenomenoloji çalışmaları ağırlığı en fazla anlamaya (nitel yaklaşıma) vermiştir (Güngör, 2013: 58-59).

2. Husserl ve Fenomenoloji

Fenomen en genel anlamda *"algının nesnesi, algılanan ya da bilince görünen gözlemlenebilir olay veya olgular olarak tanımlanmaktadır. Fenomenoloji ise;" Alman filozofu Edmund Husserl tarafından kurulmuş olan bilincin çok çeşitli formlarıyla dini estetik, ahlaki her türlü doğrudan deneyimi analiz eden bilim"* olarak tanımlanmıştır (Cevizci, 1999: 341, 342). Bu açıdan bakıldığında, Çiftçi'nin (2008: 50)'de vurguladığı gibi toplumsal fenomenler niteliksel bakımlardan birbirlerinden farklı olarak anlamlandırılmazlar; bu yönden de bir yaklaşımın veya bireyin dini kavramlara ya da olaylara ilişkin "şeyleri" doğrudan ele almaları tam olarak gerekli sayılmaz. Yukarıda incelen fenomenoloji direk dini alanı incelemese bile, vurguladıkları ve savdukları temeller açısından din alanına uyarlanması ya da onun yönteminin ortaya koyduğu verilerin dini alan çalışmaları içinde geçerli olduğu yargısına ulaşılabilir. Sembolik etkileşimciliğin de köklerinde bulunan fenomenolojinin din alanına veya toplum ilişkisine çokça vurgu yapmaması nedeniyle, Husserl'in bakışından fenomenolojik alanın dini alana taşınmasını gerçekten zor olmakla birlikte ayrıca yaklaşımın felsefi boyutlarının sosyal alana uygulanması ve değerlendirilmesini de etkilemektedir (Arslantürk ve Amman, 1999: 406; Çiftçi, 2012).

Husserl, 1901'de yayınladığı *Logische Untersuchungen* (Mantık Araştırmaları) eserinde fenomenoloji hakkındaki ilk görüşlerine yer vermiştir. Mantık hakkındaki ilk görüşleri bir sonraki eseri olan 1913 yılında yayınladığı "*Ideen zu einer reinen Phanomenologie und phänomenologischen Philosophie*" (Saf Bir Fenomenolojiye ve Fenomenolojik Felsefeye İlişkin Düşünceler) adlı ikinci eserinde fenomenolojik bir boyut kazanmıştır. Yoğun bir eleştiri almasına rağmen Husserl, fenomenolojik yöntem düşüncesini geliştirmeye devam etmiştir. Yaşadığı dönemde bilimsel bilgilerin psikolojizm ile beraber ilerlemesine büyük eleştiriler getirmiştir. 1936 yılında yayınladığı "*Krisis der Europäischen Wissenschaften und die Transzendente Phanomenologie* (Avrupa Bilimler Krizi ve Transzendental Fenomenoloji) adlı eserin son değişimleri yansıttığı görülmüştür (Husserl, 1997: 8).

Hepimiz toplumsallaşma esnasında, yaşadığımız dünya tarafından bizlere öğretilen bilgilerle çevremizi kavramaya çalışmak üzerine yetiştirilmişizdir. Bu kavrayış, biçimlerini düşünmeden benimser ve onları 'doğal' sayarız. Dünyanın karşısında sosyalleşme sürecinde bize benimsetilmiş olan düşünce kalıplarına da sahip oluruz (Bottomore ve Nisbet, 2006: 707). Fenomenoloji düşüncesi bize sunulan bu yerleşik düşünce kalıplarımızı sorgulamamızı ve doğrudan kabul etmememizi isteyen felsefi bir yöntemdir. Bu açıdan bakıldığında dini yaşantının bireyin kendi kalıpyargılarında içselleştirdiği bilgilere yönelik bir sorgulama içinde olduğu da vurgulanırsa, dinin insan yaşamında tutarlı bilgiler oluşturma ve sorgulamalarını kendi bilincine gelecek zararların hasarını azaltma açısından hayatı anlamlandırma işlevi gördüğünü unutmamak gerekmektedir.

Husserl'e göre fenomenoloji bütün bilimlerin temelidir. Felsefe, psikoloji ve mantık için bu temel olma, doğrudan doğrudur. Fenomenolojinin temel olması, öteki bilimler için dolaylıdır. Çünkü her bilimin bir obje alanı vardır. Her obje alanını ise bir öz ontolojisi karşılar. Böyle bir ontoloji yani bir öz ontolojisi, bütün bilimlerin temellerinde yer alır (Husserl, 1995: 16). Husserl'in fenomenoloji düşüncesi temelde aracısız, kesin bir bilgiye ulaşmaktır. Gündelik yaşamda sorgulanmaksızın verili kabul ettiğimiz gerçekliğin, bilincimiz tarafından nasıl inşa edildiğini anlamaya çalışmak için fenomenoloji, sistematik bir felsefi yöntem olarak karşımıza çıkmıştır. Bilimsel yöntemi insan bilincinin dışında bir inceleme nesnesi olarak alan bu yöntemde, toplumsal düşüncenin incelenme nesnesi olarak ele alınıp yaşam dünyası anlaşılmasına çalışılmıştır (Erbaş, 1992: 160). Din toplumların yaşamını en derinden etkilemiş bir olgudur. Yukarıda irdelendiği gibi dini yaşantının bireyin kendi gerçeklerini inşa etmesinde rol oynadığı gibi, bireyin kendi özü içinde yarattığı yeni dini anlamlar ve algılar da o yaşantının sosyalleşme süreci ile dışa vurulmasını sağlamaktadır. Çünkü birey kendi gerçekliğini birçok yargı süzgecinden geçirse de kendisine

uygun olan bilgiyi sorgulamadan kabul etme eğilimi göstermektedir. Din bu olguların doğası gereği öz olarak merkezinde bulunmaktadır.

Husserl'e gelinceye kadar fenomen kavramı olaylar, zaman ve mekân içinde olup bitenler için kullanılırdı. Fenomen deyince *hic et nunc* (burada ve şimdi) olan fenomenler anlaşılırdı. Husserl'in fenomenolojisinin göz önünde bulundurduğu fenomenler ise, öz (essentia) fenomenleridir (Husserl, 1995: 12). Husserl'e kadar gelen fenomenoloji düşüncesinde somut olan duyu organlarıyla herkesçe algılanan gerçeklikler olarak öz kavramı düşüncesi mevcuttur. Fakat sonrasında gelişen fenomen düşüncesinde reel dünyada somut bir gerçeklik taşımayan, sadece insan zihninde var olan fenomenler olarak değişime uğramıştır. Var olan bütün özler hakkında fenomenolojik bilginin öz yasaları geçerlidir. Özler hakkındaki bilgi, hiçbir şekilde varlık (real varlık) hakkında bir şey söylemez, söyleyemez. Bundan dolayı da yalnız öz hakikatlerinden yola çıkılarak bir olayın gerçekliğine varılamaz (Husserl, 1995: 15). Husserl öncesi fenomenolojide din somut gerçeklikler dışında pozitif bir felsefenin etkisi altında yok sayılacak derecede erimişti. Ancak Husserl'in özlerin sadece somut olmayacağı ve bireyin zihninde de var olabileceğini vurgulaması bir bakıma din alanı çalışmalarının da önünü açmıştır.

Husserl felsefesinin bilim dünyasına getirdiği yeni bir yöntem olarak fenomenoloji birçok düşünür tarafından kabul gören yeni sistem olarak görülmektedir. Bu yeni yönteme atılan her adım bilimlerin temeli olarak kabul gören psikolojizme eleştiriyi de beraberinde getirmiştir. Bu tartışmaya girmeden önce kavram değerlendirmesini yapmak gerekmektedir. Psikolojizm insanın öznel bir varlık olduğu ve bu yüzden de doğa bilimlerinden bağımsız bir yöntemle ancak anlaşılabilmesi düşüncesi etrafında gelişmiştir. Artık öznenin ön planda olması bilimlerin psikoloji temelli bir yapıda gelişmesine yol açmıştır. İşte tam burada Husserl "*Mantık Araştırmaları'nın*" ilk bölümünü psikolojizmin eleştirisine ayırmış, bütün idelerin psikolojik yapılardan bambaşka bir karaktere sahip olduklarını, insan zihnindeki basit imgeler olmayıp kendi nesnel gerçeklikleri bulunduğunu savunmuştur (Husserl, 1997: 12). İnsan zihninde var olan ve basit bir gerçekliğin sınırları dışında bulunan imgelerin aslında bireyin algısı dışında bambaşka nesnel gerçekliklere de sahip olduğu görülmektedir. Din olgusu bireyin sosyal yaşantısı içinde her ne kadar inşa olsa da bireyin gerçekliğinin de dışında bir yerde bulunmaktadır. Bu yönden bakıldığında da birey her ne kadar kendi anlama kapasitesi ile bu gerçekliği zihninde inşa etse de Husserl'in bakış açısında bireyin dışında var olan dini gerçekliğin sadece bireyin yaşantısına bağlı olmadığı görülür.

Husserl, toplumsalın içinde bulunan kavramlar dünyasında her bir imgenin sabit bir tanımlama üzerinden açıklanamayacağını düşünmüştür. Bireyler bir nesneyi algılayarak, sadece onu somut şekliyle değil de, kendi geçmişinden farklı duygularla da anlamlandırabileceği düşüncesini ön plana

çıkarmıştır. Bilimsel bilginin gündelik yaşamdaki bu klasik pozitivist bakışını ortadan kaldırmak için fenomenolojik yöntemi bir şart olarak sunmuştur. Bilimsel bilginin içine kök saldıgı gündelik yaşantı ve etkinliklerimizle bağını kopardığını öne süren Husserl'e göre, fenomenolojinin görevi bu bağlantıyı yeniden kurmaktır (Craib, 1992: 1). Bu açında bireyin yaşantısını bilimsel alandan ayıran ve onun dini gerçekliklerinin "şeylermiş" gibi incelenmesine Husserl karşı çıkmaktadır. Bu karşı çıkış direk doğacı tutumun bir eleştirisi gibi görünse de aslında tam olarak doğacı tutumun bireyin inanç ve algısının yok sayılmasının da önüne geçmek için bir hareket olarak görülmelidir.

Husserl felsefenin bilimlerin temeli olduğunu unutarak, somut problemler yerine kendi kendini didikleyip durmasına, psikolojinin yaptığı gibi doğa bilimlerini deneysel yöntemlerine öykünen bir alana sıkışıp kalmasına tepkisini ortaya koyarak, psikolojizmden çıkışı işaret etmiştir (Husserl, 1997: 12-13). Felsefenin tüm bilimlerin temeli olduğunu unutarak romantik ve eskimiş bir tavır takınmasına olan rahatsızlığını belirten Husserl, bunun sağlanmasının yolunu da psikolojizmden ayrılarak saf felsefeye geri dönülmesinde bulmuştur. Fenomenolojiyi ise bu felsefeyi sağlayacak olan yöntem olarak şart koşmuştur. Bilimsel bilginin içine kök saldıgı gündelik yaşantı ve etkinliklerimizle bağını kopardığını öne süren Husserl'e göre fenomenolojinin görevi bu bağlantıyı yeniden kurmaktır (Craib, 1992: 1).

Dini hayat fenomenolojiye göre fiziksel dünyada herkes için aynı anlam taşıyan, bireylerden bağımsız bir gerçekliğe sahip değildir. Ona göre fiziksel dünya görelidir. Bilim adamı, bu fiziksel dünyayı sadece anlamaya çalıştığı sürece dini gerçekliği kavrayacaktır, bu yüzden bireyin dini yaşantısının fenomenolojik olarak anlaşılması da dünyayı nasıl anlamlı kıldığımızı kavramaya çalışmak için birinci amaç olmalıdır. Ancak bu amaca, normalde bildiğimizi farz ettiğimiz şeyler bir kenara itilip, onu nasıl bildiğimiz ortaya çıkartılarak ulaşılabilir (Craib, 1992: 1).

Fenomonolojik düşüncenin en önemli özelliği yönelimselliktir. 'Her algılama da algılanan bir şey, her duyumsama da duyumsanan bir şey, her düşünmede düşünülen bir şey vardır. Din de benzer şekilde, her edimin yöneldiği, bağlantı kurduğu "bir şey" vardır.' Husserl bilinç edimlerinin bu yapısını hocası Brentano'dan aldığı "yönelimsellik" sözcüğüyle kavramsallaştırmıştır (Husserl, 1997: 14). Yani ona göre, bir inanca ya da bir nesneye yönelmiş, nesnenin bilincinde olarak vardır. Bunlara ek olarak yönelimsel bilinç her biçimde apaçıklığa ulaşmaya çalışır. Apaçıklık kavramı Husserl'in yönelimsellik kavramı yanında en önemli ikinci kavramdır. Apaçıklık, doğruluğun yaşanışından başka bir şey değildir. Doğruluğun yaşantısı ise bir ideal var olanın başka bir edimde yaşanmasından başka bir

anlama gelmez (Husserl, 1997: 110). Buradan hareketle Husserl, “nesnenin anlamı kendisine içkindir”, düşüncesini ifade etmiştir, denilebilir.

Husserl, öznel-nesnel çizgisinde aşırı derece öznelci bir yere sahiptir. Ona göre fenomenolojinin amacı, özleri incelemek ve onlar arasındaki ilişkileri açıklığa kavuşturmadır. İnanç veya kabullerinin ertelenip askıya/paranteze alınması ise fenomenolojinin çözümleme ve tasvire çalıştığı öznellik alanına girmek için bir yol sunmaktadır (Acar, 2014: 40). Yukarıda tartışıldığı gibi öznel olan bu yönelim her ne kadar ileride sosyolojiyi de etkileyecek ve yapısalcı teoriye eleştiri olarak sembolik etkileşimciliği doğuracaksa da buradaki öznelliğe yönelik tamamen nesnellikten bir kopuşu göstermemektedir. Dini açıdan bunu sembolik etkileşimci yaklaşım bağlamında incelediğimizde, bireyin nitelik kendi benliğini ve anlamasını oluşturabilmesi için genelleştirilmiş öteki ve önemli diğerine ihtiyacı vardır. Tek başına birey doğuştan nesnelere anlam vermiş değildir. Din olgusunun anlaşılması da benzer şekilde anlamlar yığını olan dünyanın birey tarafından (özne) nasıl içselleştirileceğini kavramaktan geçer.

Bu açıdan bakarak sadece fenomenolojiyi felsefi bir sistem olarak yorumlamak doğru olmaz. Din alanına ve sosyolojiye olan etkilerinden dolayı fenomenoloji bir felsefi sistem değil, şeyler’in içinde gizli öz’ün bilgisine ulaşmaya çalışan bir yöntem olarak düşünülebilir. Bu yöntemi tam olarak kavramak için kısaca incelersek, din sosyolojisi özelinde nasıl bir yöntem ile ilerlediğine ışık tutabiliriz. Fenomenolojinin özünde iki düşünsel adımdan oluştuğu ve üç ana istikamette çözümlemenin gerçekleştiği savunulabilir. Buna göre fenomenolojinin özünü iki düşünsel adım belirler: ilki, deneyim dünyasının paranteze alınması (indirgeme), diğeri ise bilincin paranteze alınmasıdır. Böylece geriye sadece bilincin çeşitli edimlerinin “salt özü” kalır. İşte fenomenolojinin görevi, salt öz halindeki bu bilinç edimlerinin çözümlemesidir (Taşkın, 2013: 8). Bu yöntem temelde askılama ve araç içine almaya dayanır. Askılama; bilinç süreci içerisinde kullanılan temel kavramların (Noemaların), kendi tekillikleri içerisinde kullanılmasını anlatır (Erbaş, 1992; 160). Özellikle sosyologlar açısından önemli olan benimsetilen düşüncelerimizi, kültürümüzü, sorgulama, askıya alma çağrısı olan, şeylere dönme talebi ile nesnelere bize nasıl göründüklerini doğrudan doğruya öğrenebileceğimizi ifade etmiştir (Bottomore ve Nispet, 2006: 708). Schutz’un önerdiği Husserl yorumuna göre araçlar içerisine alma sürecinin önemi, olağan olarak dışımızda tam görüldüğü gibi olduğunu savunduğumuz dünyanın, gerçek varlığı ile ilgili her türlü yargının askıya alınmasındadır. Bu indirgeme sonunda ortada kalan bilincin kendisidir (Bottomore ve Nisper, 2006: 714).

3. Sonuç

Husserl’in “yeniden şeylere dönelim” sloganıyla ortaya attığı fenomenolojik düşüncesi ile Sembolik etkileşimci teorinin anlamaya yönelik bir sosyoloji

düşüncesi paralellik gösteren bir durumdur. Din alanı ise bu paralellik içinde aslında çok büyük olmasa da önemli bir alanı işgal etmektedir. Bunu şuradan da anlayabiliriz ki, Weber'in önerdiği tanımda: *"Sosyoloji, toplumsal davranışları yorumlayarak anlamak ve böylece bu davranışların oluşum ve etkilerine nedensel açıklamalar getirmek amacıyla güden bir bilim olarak anlaşılmalıdır"* (Bottomore ve Nispet, 2006: 709). Din alanının incelenmesinde bireyin merkezi konuma alınıp onun yorumsama ve anlama süreçlerinin yine kendi ortamında dikkate alınması gereklidir. Yukarıdaki iki düşüncenin kaynaşma noktası olacak olan yorumsama ve anlama çabası, hem din çalışmalarında hem de sosyoloji de de fenomenolojik yöntemin kullanılabilmesini göstermiştir. Bu açıdan Alfred Schutz'un fenomenolojik sosyoloji düşüncesi bu iki yargı üzerinden açıklanabilmektedir. Ancak, Schutz'un araştırmaları ve fenomenolojiyi sosyolojinin bir yöntemi olarak değerlendirmesi konusu diğer önemli bir çalışmanın sonucu olmalıdır.

Anlama geleneği, her ne kadar Husserl ile başlamış gibi görünse de bunu asıl geliştirecek olan ve Alman idealizmini bu sürece dahil edip toplumsal eylemi temelinde dini vurgulayacak olan Weber'dir. Benzer şekilde her iki düşünce içinde paralellikler bulunmaktadır. Ancak en önemli ortak özellik dönemin etkili pozitivist yapısı içinde özneye ve öznenin algısına yönelmiş olmalarıdır. Bireyin doğal tutum tarafından yok sayılması ve onun şeylermiş gibi incelenmesi gerektiği düşüncesine vurulan çok önemli bir darbenin de fenomenoloji başlangıcı gibi görünmektedir. Husserl çünkü ileride Schutz'u etkileyecek ve sembolik etkileşimci sosyolojinin düşünce dünyasının temellerinde bulunacak bir görüşe yol açmıştır.

Yine bakıldığında, deneysel alana bir tepki niteliğinde olan Husserl'in görüşleri her ne kadar öznel alan vurgusu yapsa da bunun sembolik etkileşimciliğe olan etkileri felsefi olarak kalmıştır. Ancak bu felsefe, şeylerin araştırılmasında bir başlangıç noktası oluşturduğunu da unutmamak gerekir. Husserl'in bakış açısı ile bu bağlamda din olgusunun araştırılması da bireyin gerçekliğinin anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Ayrıca, öze inme ve anlamın içindeki anlama ulaşma arzusu yorumlayıcı sosyologların bireylerde içkin bulunan şeylerin araştırılmasına da katkı sağlamıştır. Bununla da kalmayıp sosyolojinin üzerinde bulunan ve onun yöntem bilimini nerede ise tamamen ele almış yapısal-işlevselci yaklaşımın tozunu da atmıştır. Bu açıdan bireysel gerçekliği, bunun bireyin algısındaki yerini ve gündelik hayatta inşasını da anlamamızı kolaylaştırmıştır.

Kaynakça

Acar, H. (2014), *Fenomenolojik Yaklaşım Bağlamında Ortak Bilgi Stokları, Tipleştirme ve Ortak Kabuller Yoluyla Pkk Terör Örgütünden Ayrılan Kadınlar Üzerine İnceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Birimleri Enstitüsü, Ankara

- Arslantürk, Z. ve Amman, T. (1999), *Sosyoloji*, İstanbul: MÜİFV Yayınları.
- Bottomore, T. ve Nispet R. (2006), *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi II*, 1. Bs. İstanbul: Kırmızı Yayınları
- Cevizci, A. (1999), *Felsefe Sözlüğü*, 3. Bs. İstanbul: Paradigma Yayınları
- Craib, I. (1992), *Bir İşbirliği Olarak Toplum: Fenomenolojik Sosyoloji ve Etnometodoloji*, Erişim: 27.11.2016 [http://www.umittatlican.com/uploadsF/1/Bir-Isbirligi-Olarak-Toplum-Fenomenolojik-Sosyoloji-ve-Etnometodoloji-\(Ian-Craib,-1992\).pdf](http://www.umittatlican.com/uploadsF/1/Bir-Isbirligi-Olarak-Toplum-Fenomenolojik-Sosyoloji-ve-Etnometodoloji-(Ian-Craib,-1992).pdf)
- Çiftçi, A. (2012), *Din ve Fenomenoloji*. İçinde *Din Sosyolojisi*, Atatürk Ün. Erzurum: AÖF İlahiyat Önlisans Ders Kitabı.
- Çiftçi, A. (2008), *Bilgi-Sosyolojik Din Sosyolojisinde Bir Kavram: Durum Tanım*, *DEÜİFD*, XXVII, ss. 41-56.
- Dhavamony, M., ve Aydın, F. (2004), *Dinin Tarihsel Fenomenolojisi: Alanı ve Metodu*. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(10). Ss. 173-194.
- Erbaş, H. (1992), *Sosyolojide Fenomenoloji*, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 0, Sayfa: 159-166
- Güngör, Ö. (2013). *Sosyolojik Bir Teori Olarak Sembolik Etkileşimciliğin Ontolojik Temeli ve Din Olgusu*. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13/1, ss. 57-91.
- Husserl, E. (1995), *Kesin Bir Bilim Olarak Felsefe*, 2. Bs. (Çev. Tomris Mengüşoğlu), İstanbul: YKY
- Husserl, E. (1997), *Fenomenoloji Üzerine Beş Ders*, 1. Bs. (Çev. Harun Tepe), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları
- Mead, H. G. (1934), *Mind, Self and Society*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Sarıkcıoğlu, E. (2002), *Din Fenomenolojisi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayını,
- Taşkın, F. (2013), *Varoluşçuluğun Fenomenoloji ile İlişkilendirilmesi Üzerine*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı, Ankara

